

Oulun Osuuskaupan myymälärakennus -
rakennushistoriaselvitys 2006

Oulun Osuuskaupan myymälärakennus

– rakennushistoriaselvitys 2006

tilaaja: Oulun kaupunki, tekninen keskus, tilapalvelut

konsultti: **Arkkitehtitoimisto Salla Palviainen**

Salla Palviainen

Arkkitehti SAFA, ARK 758, TkL

Kiilakiventie 1

90250 Oulu

puhelin (08) 371 428 tai 040 586 8930

faksi (08) 371 432

sähköposti salla.palviainen@sipark.fi

verkko-osoite www.sipark.fi

JOHDANTO	2
1 TUTKIMUS JA INVENTOINTI	4
1.1 KAAVASUUNNITELMAHISTORIA	4
1.2 RAKENNUSSUUNNITELMAHISTORIA	4
1.3 INVENTOINTI	5
1.4 KIRJALLISUUS	6
2 RAKENNUKSEN KUVAUS	7
2.1 OSUUSKAUPPALIIKE RAKENTAA	7
2.2 ALKUPERÄINEN SUUNNITELMA	16
2.3 KESKEISET MUUTOKSET	19
2.4 OLEVA RAKENNUS	23
3 JOHTOPÄÄTÖKSET	36
3.1 KULTTUURIHISTORIAALLISET ARVOT	36
3.2 KAAVA- JA RAKENNUSHISTORIAALLISET ARVOT	37
3.3 TOIMENPIDE-EHDOTUKSET	40
4 TIIVISTELMÄ	50
Kuvaluettelo	52
Kirjallisuusluettelo	54
Kausijulkaisut	55
Museo- ja arkistolähteet	55
Internetlähteet ja muut painamattomat lähteet	55
Keskustelut ja sähköpostiyhteydet	55
LIITE Arkistomuistiinpanot ja kirjaukset	56

OULUN OSUUSKAUPAN MYYMÄLÄRAKENNUS

- RAKENNUSHISTORIASELVITYS

- Koskitie 25/ent. Koskitie 23, ent.
kortteli 29, tontti 1, Tuira

JOHDANTO

Tämän selvityksen kohteena oleva entinen Oulun Osuuskaupan myymälä sijaitsee Tuiran kaupunginosassa, Oulun keskustasta pohjoiseen. Rakennuksen pääjulkisivu suuntautuu Koskitielle ja Toivoniemen jokimaiseen. Vastapäätä, Koskitien toisella puolella, on asuinrakennus ja Merikosken voimalaitoksen rakennuksia.

Tämä rakennushistoriaselvitys koostuu neljästä osasta: Alussa, **ensimmäisessä** osassa, kuvataan tutkimuksen aineisto ja menetelmä sekä mainitaan selvityksessä keskeisimmin käytetty kirjallisuus. **Toisessa** osassa kuvataan rakennuksen klassisistisen tyylin taustaa, esitetään alkuperäinen rakennus, rakennukseen ja sen ympäristöön kohdistuneet muutokset ja inventointeihin perustuen oleva rakennus ympäristössään. **Kolmannessa** eli johtopäätösosassa esitetään alkuperäisen rakennuksen säilyneisyys, ja sen pohjalta arvottaminen sekä toimenpide-ehdotuksia tulevaa korjausta varten. Arvottaminen perustuu käsitykseen, jonka mukaan arvokkaimpia ja siksi säilyttämisen tai palauttamisen arvoisia ovat rakennuksen keskeiset arkkitehtuuriominaisuudet ja yleensä säilyneet alkuperäiset tai

muutoin iäkkäät rakennetut kerrostumat. **Neljännessä** osassa esitetään tiivistelmä selvityksestä ja sen tuloksista.

Tässä selvityksessä ei käsitellä muita lähistöllä olevia rakennuksia: ne ainoastaan mainitaan, koska ne muodostavat olevan rakennuksen ympäristöä. Myöskään rakennuksen käytön historiaa ei tarkastella erikseen. Mittapiirustusten tuottaminen rakennuksesta ei ole sisältynyt selvitystyöhön.

Luettelo selvityksen perustana olevista kuvista, rakennussuunnitelmista, kirjallisista ja suullisista lähteistä sekä inventointivaiheessa eri lähteistä tehdyt muistiinpanot, on esitetty varsinaisen selvityksen jäljessä ja liitteenä.

1 TUTKIMUS JA INVENTOINTI

1.1 KAAVASUUNNITELMA- HISTORIA

Oulun Osuuskaupan rakennusta ja sen ympäristöä, sekä niissä tapahtuneita muutoksia kuvataan läpi selvityksen rinnakkain.

Rakennuksen ympäristö Tuirassa on muotoutunut **kolmen alueelle laaditun kaavan** varassa. Kaavat löytyvät Oulun kaupungin teknisen keskuksen asemakaavoituksen ja kartastopalveluiden arkistoista. Tiedot tutkituista kaavoista ja niistä tehdyt muistiinpanot on esitetty liitteessä.

1.2 RAKENNUSSUUNNITELMA- HISTORIA

Rakennussuunnitelmahistoriaa kuvaavassa luvussa esitellään rakennukseen liittyvää kulttuurihistoriaa, alkuperäiset suunnitelmat ja keskeiset rakennuksessa toteutetut muutokset.

Asemapiirros, pohja-, julkisivu-, ja leikkauspiirustukset ovat alkuperäisinä ja mikrofilmille tallennettuina Oulun kaupunginarkistossa nähtävissä ja saatavissa.

vissa sieltä kopioituina. **Muutossuunnitelmat** ovat Oulun kaupunginarkistossa ja osittain Oulun kaupungin rakennusvalvontaviraston arkistossa. Tässä selvityksessä suunnitelma-aineisto esitetään alkuperäisten suunnitelmien **valokuvina**. Rakennuksen myöhemmistä korjauksista on saatu tietoa viimeisen käyttäjän, Oulun kaupungin nuorisoasiainkeskuksen nuorisotyöntekijöiden kokoamasta kuva- ja lehtileikeaineistosta.

Kaikki mainituista lähteistä löytyneet suunnitelmat on lueteltu kattavasti liiteasiakirjassa, jossa on esitetty myös suunnitelmista ja aineistoista tehdyt muistiinpanot.

Rakennukseen liittyviä tietoja saattaa olla löydettävissä Kulutusosuuskuntien Keskusliiton rakennusosaston seuraajan, Tradekan Eka-kiinteistöjen arkistoista. Arkistot eivät kuitenkaan ole täydellisiä, eivätkä järjestettyjä. Rakennuksen perimmäisen kulttuurihistoriallisen arvon selvittämiseksi tulisi erikseen selvittää, missä määrin osuusliikkeen 1900-luvun alkupuolen klassisistisia myymälärakennuksia on säilynyt.

1.3 INVENTOINTI

Inventointien tavoitteena on kuvailla ja dokumentoida olevat rakennukset ja selvittää, missä määrin rakennuksen ympäristössä, olevien rakennusten julkisivuissa, tiloissa ja pinnoissa on jäljellä alkuperäisen rakennuk-

sen rakenteita, tiloja, yksityiskohtia tai pintamateriaaleja. Inventoinnit on tehty kirjaamalla lomakkeissa esitetyt kohdat inventoitavassa paikassa tai tilassa ja valokuvaamalla paikat ja tilat sekä niiden näkyvimvät yksityiskohdat.

Ympäristö, olevat **julkisivut** ja **sisätilat** on inventoitu valokuvin ja tekstein. Julkisivuista on inventoitu katokset ja parvekkeet, ovet ja ikkunat ympäröivine aiheineen, erilaiset muut koristeaiheet, rakennusmateriaalin käyttötavat ja erilaiset julkisivujen yhteyteen rakentuneet käytännölliset tekniset järjestelyt. Sisätiloista inventoitaviksi on valittu ensimmäisen kerroksen keskeistila, porrastila, kaksi toisen kerroksen tilaa, ullakko ja kellari. Valittujen tilojen inventointi antaa kattavan kuvan rakennuksen sisätilojen säilyneisyydestä.

1.4 KIRJALLISUUS

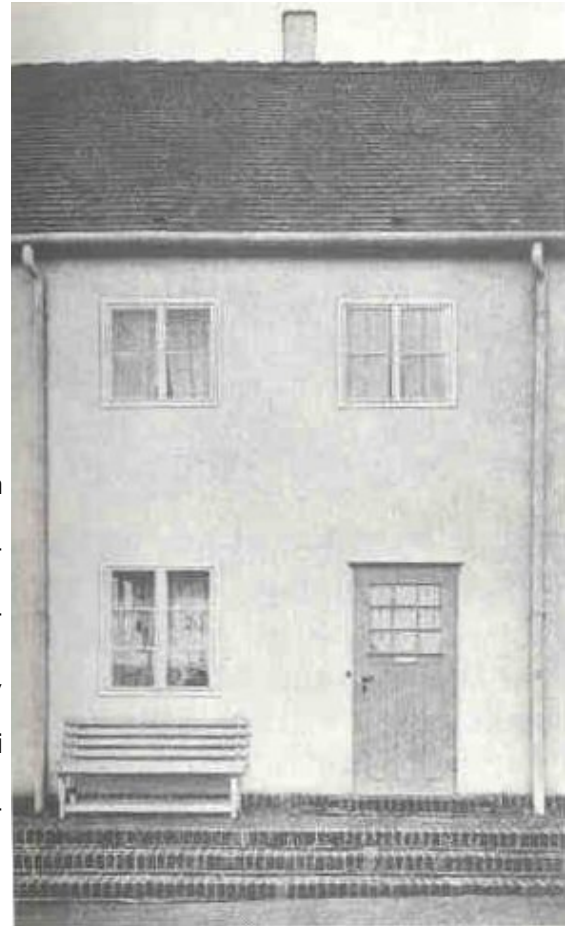
Rakennuksen kulttuurihistoriaa, tyyliä ja rakentamisajankohtaan liittyviä yhteiskunnallisia, teknisiä ja taloudellisia muutoksia on kuvattu kirjallisuuden avulla. Erityisesti arkkitehti Aino Niskasen kirjalla ”Osuusliike rakentaa, ajankuvia arkkitehtuurista” on selvityksessä suuri merkitys. Sen runsasta kuva-aineistoa on käytetty esittämässä KK:n rakennusosaston toimintaa ja osuusliikkeelle suunniteltujen myymälöitä.

2 RAKENNUKSEN

KUVAUS

2.1 OSUUSKAUPPALIIKE RAKENTAA

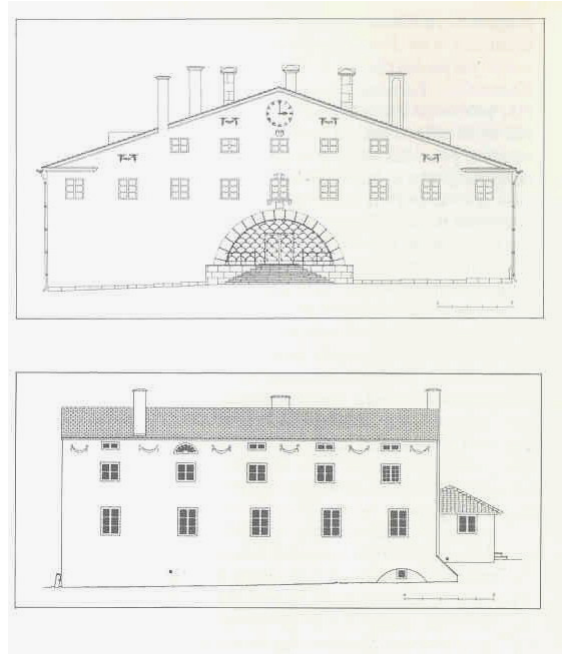
On tunnettua, että funktionalismin kehittymiseen ja yleistymiseen liittyi yhteyksiä ajan tavoitteisiin ja tarpeisiin. Muun muassa rakentamisen tekniset keinot lisääntyivät ja muuttuivat, rakennusten toteutustavat, toiminnalliset ja sosiaaliset tarpeet muuttuivat -syntyi funktionalistinen, muodoltaan ja sisällöltään uudenlainen rakennettu tulkinta maailmasta.

Kuitenkin, niin teknisessä kuin esteettisessäkin mielessä, jo 1920-luvun klassisismi enteili ja tavoitteli funktionalismissa loppuun vietyjä ihanteita: uusilla tekniikoilla ja materiaaleilla toteutettuja yksinkertaisia julkisivuja, valoa, ilmaa ja tasapainoa, terveellisyttä ja sosiaalisia tavoitteita¹ (kuva 1: "Kaikesta huokui tasapaino ja terveellisyys.").

¹ Simo Paavilainen, 1920-luvun klassisismi ja klassillinen perinne Suomessa, Abacus Yearbook, Museum of Finnish Architecture 1979, s. 100. Simo Paavilainen kuvaa artikkelissaan klassisismen taustaa, sen saapumista Suomeen ja muihin Pohjoismaihin sekä sen tyyllisiä keinoja ja parhaita saavutuksia. Saksalaiseen Heinrich Tessenoviin viitaten Paavilainen kuvailee sosiaalisten yms. tavoitteiden osuutta klassismin tyyliin. Artikkelissa on useita mielenkiintoisia sivujuon-

Arkkitehti Simo Paavilainen on 1920-luvun klassisismia käsittelevässä artikkelissaan kuvannut, kuinka aineella ei klassisismissa enää ollut itseisarvoa, vaan pyrittiin yksinkertaiseen, abstraktiin ja objektiiviseen arkkitehtuuriin (kuva 2: oikeustalo Sölvesborgista ja Snellmanin huvila, Gunnar Asplund). Uutta tyyliä toteuttaessaan ”arkkitehdille ei tuottanut tunnonvaivoja tehdä kupoleja ja holveja uusista oudoista materiaaleista, kuten betonista tai vain laudasta”.² Rakennusaineen merkityksen muuttuminen kertoo paljon 1920-luvun klassisismiin sisältyvästä muovautuvaisuudesta ja joustavuudesta. Joita tarvittiinkin, koska 1900-luvun kolme ensimmäistä vuosikymmentä olivat mullistavaa rakennusmateriaali-

teita. Kuten esimerkiksi kertomus siitä, kuinka 1920-luvun klassisismien juuret olivat ajallisesti suomalaisen (Engelin) empireklassismin takana ja maantieteellisesti Pohjoismaissa. (Suomalaisella klassisismilla on siis Paavilaisen näkemyksen mukaan kahdet kasvot, läntiset ja itäiset). Paavilaisen mukaan 1920-luvun klassisismissa ”pohjoismaisuus” näkyi tyyllisissä piirteissä, sosiaalisessa asenteessa ja esimerkeissä, jotka otettiin Pohjoismaista. Paavilaisen artikkelissa näkyy myös artikkelin kirjoittamisen ajankohdan tendenssi: 1920-luvun rakennuksista löytyy tulevalle 1980-luvun postmodernistiselle klassisismille tyypillisiä ominaisuuksia, kuten kaksoiskoodauksen idea, värimaailma ja monia sittemmin Paavilaisen itsensäkin käyttämiä muotoaiheita. Ihaileva kirjoitus ”raivasi tietä” 1980-luvun postmodernismille ja siten Paavilaiselle itselleen.

² Simo Paavilainen, 1920-luvun klassisismi ja klassillinen perinne Suomessa, Abacus Yearbook, Museum of Finnish Architecture 1979, s. 104–106.

en ja työtapojen muutoksen aikaa.³ Uudet rakennusmateriaalit ja tekniikat sekä mahdollistivat että edellyttivät uutta ilmaisu.

Osuustoiminta-aatteen leviäminen Suomeen tapahtui samanaikaisesti arkkitehtuurin tyylimurroksen ja rakentamisen käytännöissä tapahtuneiden suurten muutosten kanssa. Englannista lähtöisin oleva aate saavutti Suomen 1800-luvun loppupuolella ja yleistyi 1900-luvun alkupuolella osuustoimintalain tultua voimaan vuonna 1901. Alkuun osuustoimintaa harjoitettiin yhdessä osuustoiminnallisessa liikkeessä, jonka tukkuliikkeeksi perustettiin 1904 Suomen Osuuskauppojen Keskuskunta (SOK). Kansainvälisen ja kansallisen poliittisen tilanteen muutokset vaikuttivat myös osuustoimintaliikkeessä. Vuonna 1916 edistykselliseksi itseään kutsuva ryhmä SOK:n edustajistosta perusti oman aatteellisen keskusjärjestönsä, Kulutusosuuskuntien Kes-

³ Petri Neuvonen, Erkki Mäkiö, Maarit Malinen, Kerrostalot 1880–1940, Rakennustietosäätiö RTS, Rakennustieto Oy, Hämeenlinna 2002, s. 20. Rakennustietosäätiön ja Rakennustieto Oy:n rakennustekniikan kehitystä kuvaavan kirjasarjan osassa, kerrotaan, kuinka 1800-luvun lopussa varsin hyvin päti sama tekninen tieto rakentamisesta kuin 1800-luvun alussakin. Suuret teknis-taloudelliset muutokset tapahtuivat 1900-luvun alussa: rautabetoni ja sekarakenteet (ensin välipohjissa, sitten julkisivuissa) yleistyivät, työ nopeutui, rakentamisen määrän kasvoi ja sosiaaliset tavoitteet muuttuivat.

kusliiton (KK), joka myöhemmin perusti oman tukku-
liikkeensä, Suomen Osuustukkukaupan (OTK).⁴

Oulun Osuuskauppa (OOK) käytti tukkukauppanaan
Osuustukkukauppaa ja toimi Oulussa 1917–1918 pe-
rustetun Osuuskauppojen Keskuskuntaa käyttävän Ari-
nan rinnalla. Oulun Osuuskauppa oli koko 1900-luvun
ajan suurimpia OTK:laisia osuusliikkeitä. Vuonna 1946
vain helsinkiläinen Elanto ja tamperelainen Voima olivat
OOK:ta suurempia⁵

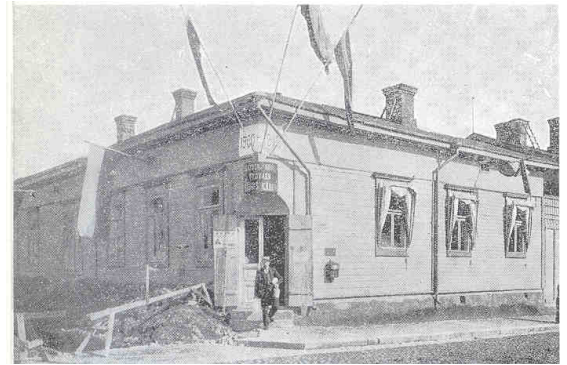
Molemmilla osuuskauppaliikkeillä on ollut vaikutusta ra-
kentamiseen. Niiden keskinäisestä kilpailutilanteesta-
kin tuli oiva käyttövoima rakentamisella ja rakentami-

⁴ Aino Niskanen, *Osuusliike rakentaa, ajankuvia arkkitehtuurista*, Kustannusosakeyhtiö Tammi, Helsinki 1987, s. 12–15.

⁵ Kustaa Hautala, *Oulun kaupungin historia V, Oulun kaupunki*, Kirjapaino Oy Kaleva, Oulu 1982, s. 66–68.

Osuuskauppa-nimeä käyttivät yleensä SOK:laiset ja osuusliike-nimeä OTK:laiset, mutta nimikäytäntö oli alkuvuosina horjuva. Aino Niskanen, *Osuusliike rakentaa, ajankuvia arkkitehtuurista*, Kustannusosakeyhtiö Tammi, Helsinki 1987, s. 16–17. Oulun Osuuskauppa kuului poikkeuksiin. Jorma Koivisto Tradeka Kiinteistöistä vahvisti asian Oulun Osuuskaupan osalta. Oulun Osuuskauppa esiintyy Aino Niskasen kirjassa s.19, jossa kuvataan OOK (Oulun Osuuskaupan) rakennuksia ja todetaan, että niissä toimi OTK:n konttori. Samoin se esiintyy s. 65 olevassa kuvassa, jossa on esitetty Oulun Osuuskaupan rakennuksia vuodelta 1925. Oulun kaupungin historiasta löytyy OOK:n historiasta kertova luku.

sen laadulla kilpailemiseen.⁶ Kulutusosuuskuntien Keskusliittoon (KK) perustettiin oma, erillinen rakennusosasto vuonna 1923, jolle pyrittiin keskittämään kaikki osuusliikkeen suunnittelutoiminta ja rakentamisen suuntaviivat kirjattiin ohjelmaksi vuoden 1924 edustajakokouksessa. Sovittiin, että rakentamisessa huomioitaisiin moninaisia asioita: taloudellisia mahdollisuuksia, nykyhetken vaatimuksia, tulevia tarpeita, käytännöllisyyttä, halpuutta, taiteellista yksinkertaisuutta ja kauneutta. Näitä tavoitteita palvelivat hyvin samoista ajan ihanteista ammentavat tyylit, 1920-lvulla klassisismi ja sen jälkeen funktionalismi.⁷

Osuuskauppaliikkeen rakennuksissa klassisismi näyttyi hyvin puhtaana jo vuonna 1900, Finlaysonin osuuskaupan ensimmäisessä myymälärakennuksessa (kuvat 3 ja 4). Vuonna 1923 perustetulle KK:n rakennusosastolle klassisismista tuli, aina funktionalismin läpimurtoon asti, lähes ohjelmallista: mallisuunnitelmat muokattiin klassisistisia ihanteita noudattaen⁸ (kuva 5:

⁶ Molemmilla osuuskauppaliikkeillä oli myöhemmin käytössään omat suunnitteluorganisaationsa, joita johtivat ajan pätevimpiin suunnittelijoihin kuuluvat Väinö Vähäkallio ja Erkki Huttunen. Aino Niskanen on kuvannut mainitussa kirjassaan laajasti molempien osuuskauppaliikkeiden rakennustoimintaa.

⁷ Aino Niskanen, *Osuusliike rakentaa, ajankuvia arkkitehtuurista*, Kustannusosakeyhtiö Tammi, Helsinki 1987, s. 30, 32 ja 36.

⁸ Aino Niskanen, *Osuusliike rakentaa, ajankuvia arkkitehtuurista*, Kustannusosakeyhtiö Tammi, Helsinki 1987, s. 14 ja 64–65. KK:n rakennusosasto ottikin alkuun omakseen myös neuvonnan ja valis-

ohjeistusta klassismin tyyliin, arkkitehti Ahto Virtanen).

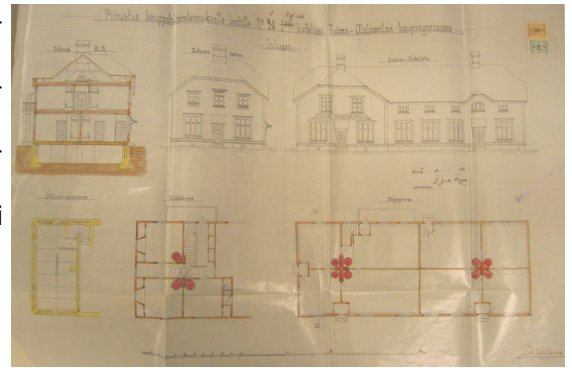
Oulun Osuuskupan Koskitiellä olevan rakennuksen suunnittelijana on perimätiedossa pidetty rakennusmestari Jakob William Lillqvistiä. Lillqvist teki Oulussa vuosisadanvaihteen molemmin puolin pitkän uran rakennussuunnittelijana⁹.

tuksen. Alkuaikana ohjeellisina annetut mallit noudattivat vaatimattomalla tavalla klassismin tyylillisiä ihanteita.

⁹Arkkitehtitoimisto Huusko&Teppo, Jorma Huusko, Katri Huusko, Oulun kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet, Oulun kaupunki 1986, s. 16, 43, 47, 56, <http://www.ouka.fi/tekminen/kaavat/kuvat/ark2.pdf> ja <https://www.toppilanpukseeri.fi/fin/historia.htm>

J.W. Lillqvist suunnitteli Ouluun useita rakennuksia 1900-luvun taitteen molemmin puolin. Lillqvistin suunnittelemissa rakennuksissa osa

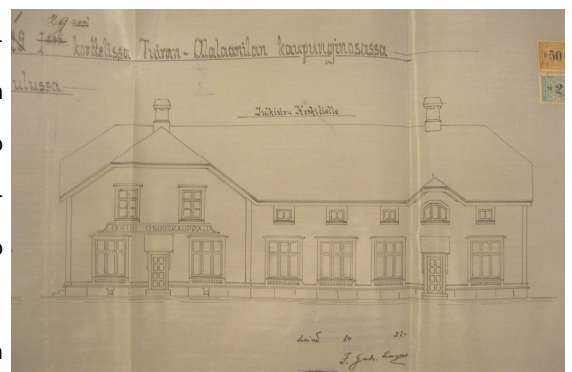
Vuonna 1923 Lillqvist suunnittelikin Oulun Osuuskau-
palle rakennuksen Koskitien varteen, tuolloiseen kortte-
liin 29, tontille 1. Rakennukselle myönnettiin rakennus-
lupa vuonna 1923. Lillqvistin suunnitelmaa ei ilmeisesti
kuitenkaan toteutettu¹⁰ (kuvat 6,7,8).

Useimpia Lillqvistin suunnittelemia rakennuksia esitel-
lään kulttuurihistoriallisesti merkittävien rakennusten
luettelossa, ja muissakin lähteissä, kertaus- tai Jugend-
tyylisinä. Ainoastaan Heinätorin koulun asuinrakennuk-
sesta todetaan, että se on tyyliältään klassishenkinen.¹¹

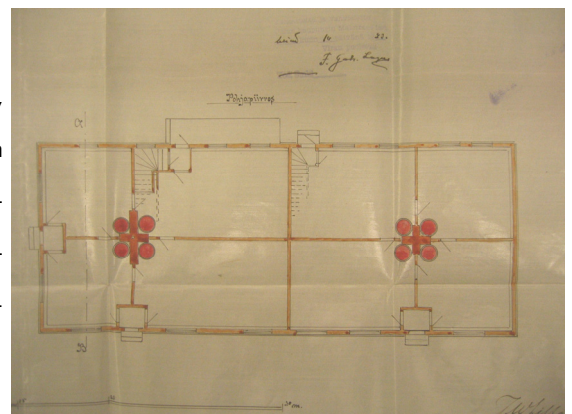
on valittu Oulussa kulttuurihistoriallisesti merkittävien kohteiden luet-
teloon: Rantakadun kortteleihin kuuluva, vuonna 1911 valmistunut,
asuinrakennus Aleksanterinkatu 8, 1893 valmistunut Kajaanintullin
koulun päärakennus Koulukatu 16 – Asemakatu 35, vuonna 1896
valmistunut Heinätorin koulun asuinrakennus Torikatu 45 ja 1900
valmistunut Tuiran ala-asteen koulun vanha rakennus.

Edellisten lisäksi Lillqvistin suunnitelmia ovat myös 1899 valmistunut
Riekin-Santaholman talo osoitteessa Torikatu 26, vuonna 1827 ra-
kennetun Vanhan pappilan korjaus vuodelta 1898, jossa toteutettiin
liitos pikkupappilaan, vuonna 1990 purettu ns. Kauppahotellin talo
Asemakadun ja Kirkkokadun kulmauksessa, 1911 valmistunut Toppil-
an Merikilta – rakennus ja vielä 1914 valmistunut Oulun Kirjapaino
Oy Kirjolan talo osoitteessa Saaristonkatu 12

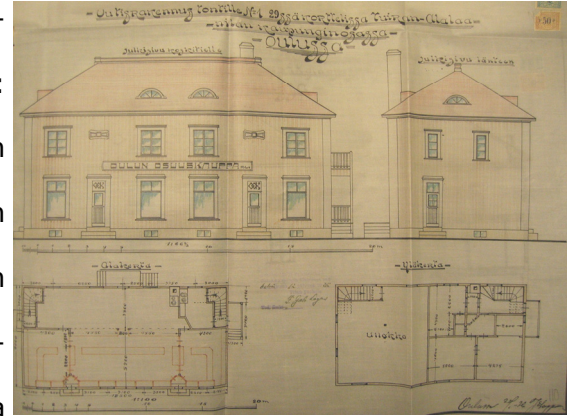

¹⁰ Toiminnallisesti ja sisätilojensa puolesta Lillqvistin suunnittelema
kauppaliike vaikuttaa aivan samantyyppiseltä kuin myöhemmin to-
teutettu, mutta tyyliältään se on toisenlainen.

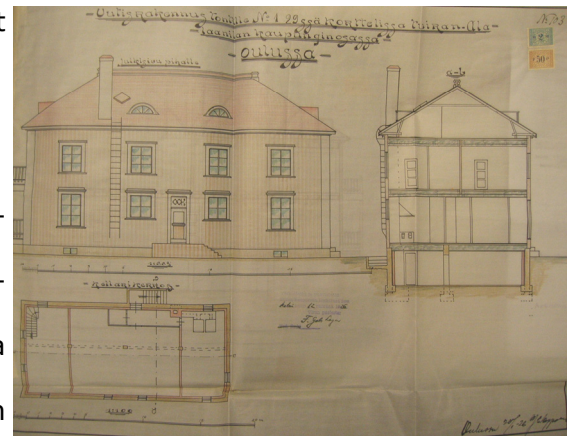
¹¹ Kajaanintullin koulu on uusrenessanssivaikuteista ”nikkarityyliä”,
Tuiran ala-asteen koulun rakennuksessa on uusgoottilaisia vaikutteita
ja Toppilan Merikilta-rakennus omaa Jugend tyylin piirteitä. Toki tyy-
lieroa selittää sekin, että Oulun Osuuskaupan rakennus on myöhem-
min tehty kuin muut Lillqvistin rakennukset. Arkkitehtitoimisto Huus-

Lillqvistin Koskitielle vuonna 1923 suunnittelema rakennus sopii hyvin muiden hänen töidensä joukkoon: siinä on selkeästi nähtävissä kertaustyylien ja Jugendin piirteitä. Monien muiden ajan osuusliikkeiden joukkoon se ei kuitenkaan sovi. Koskitiellä oleva rakennus on sen sijaan edustava esimerkki puupintaisesta, vaatimattomasta, ajanmukaista 1920-luvun klassisistisesta rakennuksesta, 1920-luvun "osuusliiketyylistä" (kuvat 9,10, 11).

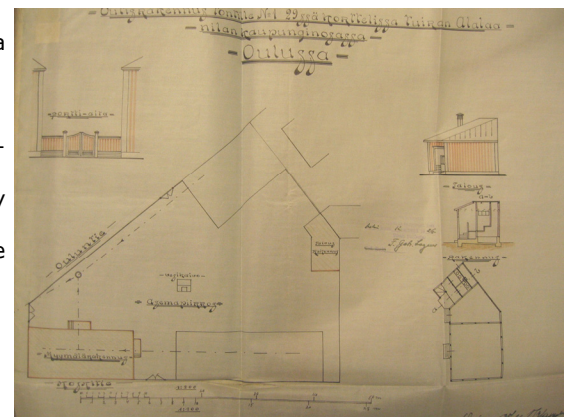
Toteutetun rakennuksen suunnittelija on rakennusmestari Juho E. Lappalainen, joka suunnitteli Oulun Osuuskaupalle useita rakennuksia ja lisäksi ainakin vuonna 1944 tuhoutuneen taiteilija August Koiviston talon osoitteeseen Kansankatu 54.¹²

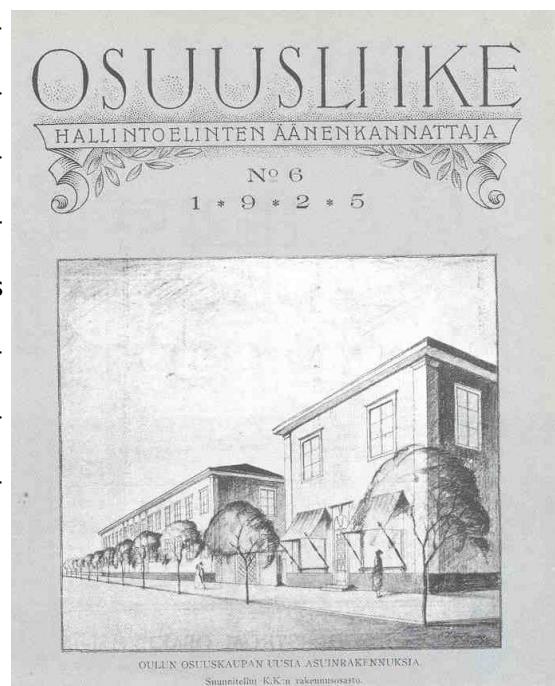
Oleva Oulun Osuuskaupan rakennus toteutettiin vuonna 1926 tehtyjen suunnitelmien mukaan, siis KK:n rakennusosaston perustamisen jälkeen. KK:n rakennusosastoa perustettaessa oli asetettu tavoitteeksi suunnittelun

ko&Teppo, Jorma Huusko, Katri Huusko, Oulun kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet, Oulun kaupunki 1986, s. 43, 47, 56 ja <https://www.toppilanpukseeri.fi/fin/historia.htm>

¹² Kansankatu 54 suunnitelmat on arkistoitu Oulun kaupunginarkistoon (tunniste Ia:6), se sai rakennusluvan 1925. Arkistosta löytyy suunnitelmia ja tietoja myös muista Lappalaisen Oulun Osuuskaupalle suunnittelemissa rakennuksissa.

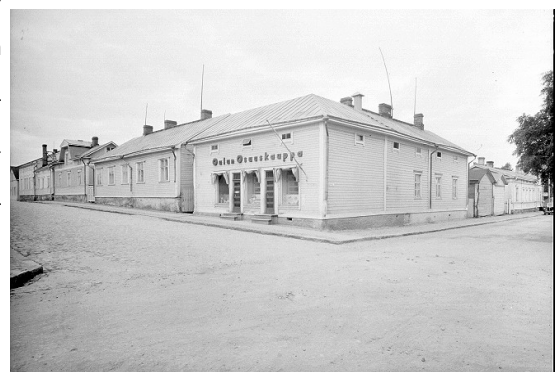
keskittäminen rakennusosastolle¹³, kuitenkin Lappalaisen suunnitelmat on päivätty Oulussa ja hän on todistettavasti suunnitellut Ouluun muutakin kuin osuusliikkeen rakennuksia. Näillä perusteilla voinee olettaa, että hän työskenteli Oulussa. Oulun Osuuskauppaa ei siis todennäköisesti ole, ajankohdasta huolimatta, suunniteltu KK:n rakennusosastolla, jossa kuitenkin suunniteltiin Ouluun jo vuonna 1925¹⁴ (kuvat 12 ja 13: asuinrakennukset vuodelta 1925, 6/1925 ja Uuno Laukka).

¹³ Aino Niskanen, *Osuusliike rakentaa, ajankuvia arkkitehtuurista*, Kustannusosakeyhtiö Tammi, Helsinki 1987, s. 64–65. Suurimmilla osuusliikkeillä oli omat rakennusmestarisuunnittelijansa jo ennen KK:n rakennusosaston perustamista. Omien rakennusmestarisuunnittelijoiden vaihtaminen KK:n suunnittelijoihin ei sujunut ongelmitta. Työsuhteet paikallisten rakennusmestareiden kanssa olivat usein vaikiintuneita.

¹⁴ Aino Niskanen, *Osuusliike rakentaa, ajankuvia arkkitehtuurista*, Kustannusosakeyhtiö Tammi, Helsinki 1987, s. 65.

Vuosikymmeniä seuraajaorganisaatiossa työskennellyt Jorma Koivisto Tradeka kiinteistöistä kertoo, että KK:n rakennusosastolla tai sen seuraajaorganisaatiossa tehtyjä töitä ei ole johdonmukaisesti arkistoitu ja suunnitelmia on erilaisissa vaiheissa myös hävitetty. Todennäköisesti on kuitenkin selvitettävissä mitä KK:n rakennusosastolla Ouluun suunniteltiin.

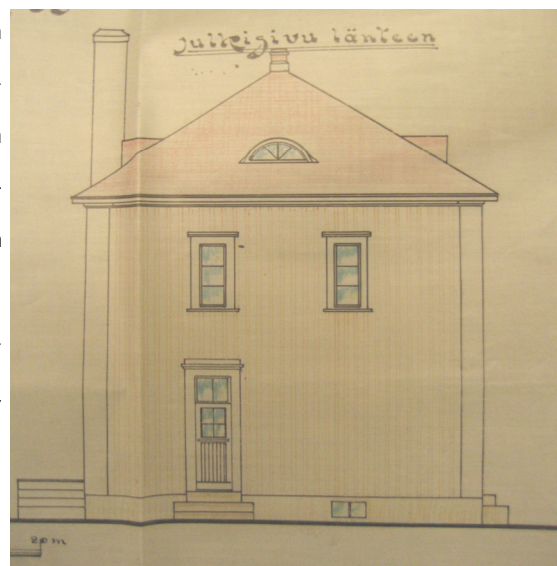
2.2 ALKUPERÄINEN SUUNNITELMA

Oulun Osuuskaupan talo on **sijoitettu Bertel Jungin vuoden 1914–1915 Tuiran kaavan mukaisesti** asuin- ja liiketaloille tarkoitettuun kortteliin (kuva 14)¹⁵. Rakennus on toteutettu Koskitien ja siltä diagonaalisesti koilliseen erkaantuvan Ouluntien risteykseen siten, että rakennuksen pääty hallitsee risteysalueen näkymää. Jungin kaavassa Ouluntie oli keskeinen väylä läpi Tuiran. Tuiran kaupallinen keskusta, tori ja kauppahallit, olivat sen varrella. Koskitie taas rannansuuntaisena oli idän ja lännen välinen rantabulevardi. Osuusliikkeen kauppapaikka ei siis ollut vähäpätöinen.

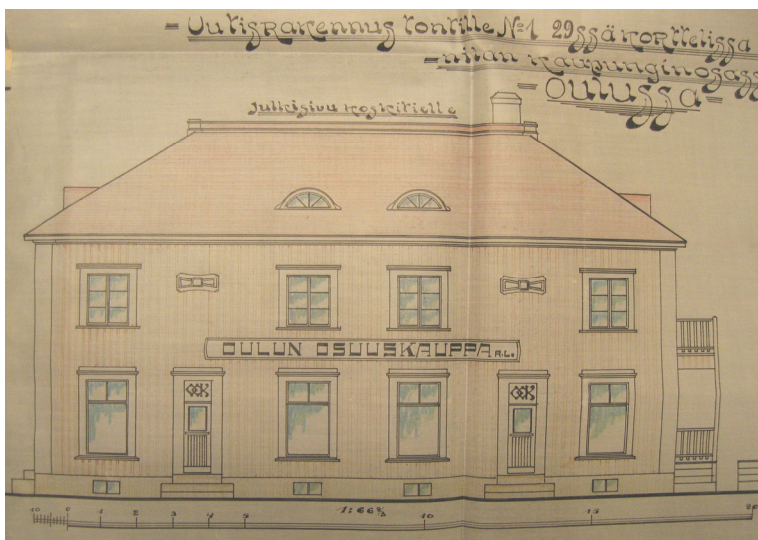
Lappalaisen alkuperäisen asemapiirroksen mukaan Osuuskaupan talon vieressä Koskitien varressa oli toinen rakennus (kuvassa 11). Piirustuksista ei voi pää-

¹⁵ Arkkitehti Axel Bertel Jung 1872–1946 on suomalaisen kaavoittamisen keskeinen uranuurtaja. Bertel Jung oli Helsingin ensimmäinen asemakaava-arkkitehti, myöhemmin Turun asemakaava-arkkitehti ja ensimmäinen Arkkitehtilehden päätoimittaja. Uransa aikana hän työskenteli muun muassa Valter Thomén (Töölön asemakaavakilpailu), Eliel Saarisen (Munkkiniemi-Haaga, Suur-Helsinki-suunnitelma "Pro Helsingfors") ja veljensä Valter Jungin kanssa (mm. Hotelli Torini). <http://www.mfa.fi/arkkitehtiesittely?apid=344>. Ouluun Bertel ja Valter Jung ovat suunnitelleet myös joitakin yksittäisiä rakennuksia. Arkkitehtitoimisto Huusko&Teppo, Jorma Huusko, Katri Huusko, Oulun kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet, Oulun kaupunki 1986, s. 19 ja 42.

tellä rakennuksen käyttöä tai sitä, oliko rakennus jo tuolloin olemassa, vaiko vain suunniteltu.

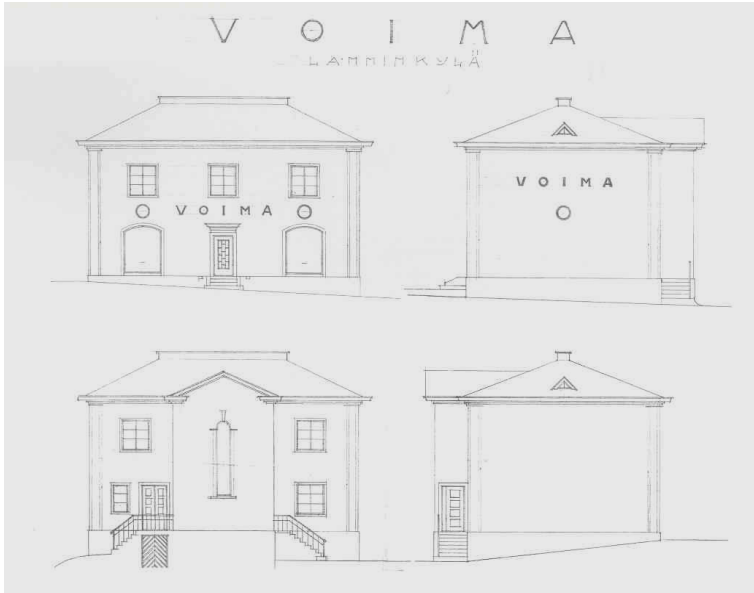
Vuonna 1926 suunniteltu **osuusliikkeen rakennus vastaa klassisistiselle arkkitehtuurille annettuja määreitä**, siinä näkyvät: materiaalien selkeys ja yksinkertaisuus, umpipinnan ja aukkojen pidättyväinen suhde, symmetria ja epäsymmetria, julkisivujen säännöllisyydet ja poikkeamat sekä tyhjään julkisivupintaan suhteutettuina pienet julkisivukoristeet.¹⁶ Myös alun perin julkisivuille annettu väritys on klassisismiin ihanteiden mukainen (kuvat 15 ja 16).

Osuusliikkeen talo Koskitiellä on klassisismissaan myös 1900-luvun kolmen ensimmäisen vuosikymmenen ”osuusliiketyylin” parhaiden ihanteiden mukainen. Sen kaltaisia osuusliikkeitä toteutettiin ainakin Tampereen

¹⁶ Simo Paavilainen, 1920-luvun klassisismi ja klassillinen perinne Suomessa, Abacus Yearbook, Museum of Finnish Architecture 1979, s. 122.

seudulle. Erityisesti Frans Jousen suunnittelemat Tampereen Voiman osuusliikkeet olivat hyvin samankaltaisia¹⁷ (kuvat 17 ja 18, suunnitelma vuodelta 1929 ja rakennus vuodelta 1986).

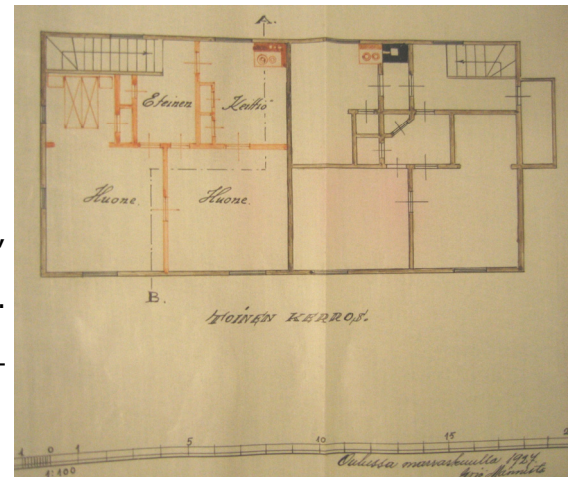

¹⁷ Tulisi selvittää, minkä verran klassisistisia osuusliikerakennuksia on säilynyt. Alimman kuvan (1986) rakennus on rapattu. Voisi olettaa, että puisia rakennuksia ei ole kovin runsaasti säilynyt. Säilyneisyys vaikuttaa Oulun Osuuskaupan rakennuksen kulttuurihistorialliseen arvoon.

2.3 KESKEISET MUUTOKSET

Ensimmäinen muutos rakennukseen tehtiin jo 1927, jolloin toiseen kerrokseen suunniteltiin toinen asunto. Muutoksen suunnittelija oli rakennusmestari Yrjö Mänistö (kuva 19).

Tuiran toinen asemakaava vahvistettiin 1954. Jungin kaavan vahvistamisen jälkeen¹⁸ Tuiran alue muuttui nopeasti, muun muassa Merikosken voimalaitos rakennettiin. Muutokset johtivat uudenlaisiin tavoitteisiin erityisesti liikenteen järjestelyjen osalta. Huvilatiestä (nykyisestä Merikoskenkadusta) haluttiin tehdä keskeinen liikennereitti ja liikenteenjakaaja. Asiaa autettiin estämällä vanhan valtareitin, Ouluntien, käyttöä. Ouluntiestä tehtiin puistoreitti ja samalla osuusliikkeen rakennuksen merkitys liikenteen jakajana oheni.

Vuoden 1954 kaavassa osuusliikkeen rakennus sijoittuu kuitenkin yhä asuin- ja liikerakennusten kortteliin. Korttelin rakentamisesta määrätään tarkoin kaavamääräyksissä. Jo tuolloin korttelikohtaisessa määräyksessä esiintyi oletus, jonka mukaan osa korttelissa olevista

¹⁸ Kaavaa ei vahvistettu kokonaisuudessaan. Oulun kaupunginvaltuuston kokous 13.10.1953: Tuiran kaupunginosan asemakaavaehdotus (pöydällä).

taloista oli tarkoitettu ”pitkän ajan säilyviksi”, tällainen oli ”naapuritontin kivirakennus”. Vuonna 1954 vahvistetun kaavan (kuva 20) käsittelyvaiheessa käydystä keskustelusta voidaan lukea, ettei rakennus myöskään omistajalleen ollut erityisesti säilytettävän arvoinen: Oulun Osuuskaupan tavoitteena oli nostaa tontilla sallittua kerrosmäärää viiteen. Tavoite ei kuitenkaan toteutunut ja vuonna **1955 rakennuksen julkisivuja muutettiin paremmin ajan vaatimuksiin vastaaviksi**: Koskitielle avautuvan pääjulkisivun ikkunat tehtiin näyteikkunoiksi ja julkisivulaudoitusta täydennettiin kapealla, rimamaisella pystylaudoituksella. Ikkunoiden yläpuolelle lisättiin voimakas vaakasuuntainen lista-aihe. Julkisivutekstin perusteella voi päätellä, että rakennuksessa vielä tuolloin toimi päivittäistavarakauppa. Muutoksen suunnitteli rakennusmestari J.Suhonen (kuva 21).

Tuiran kolmas kaava vahvistettiin 1969. Tämä kaava oli koko Tuiran kannalta mullistava. Siihen perustui puisen kaupunkirakenteen myöhemmin toteutettu purkaminen. Tässä kaavassa osuusliikkeen **rakennus ei enää ole asuin- ja liikerakennusten korttelissa, vaan se on jäänyt** Kytkinpuistoon, **kapealle puistokaistaleelle** Koskitien ja autopaikoitusalueen väliin (kuva 22).

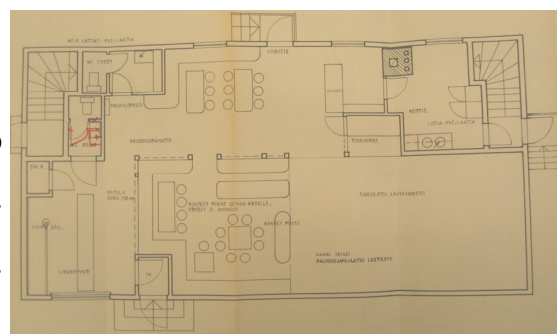

Ei ole tiedossa, toimiko Oulun Osuuskaupan päivittäistavarakauppa rakennuksessa vielä kun tontin vuokrasopimus päättyi vuonna 1975. Joka tapauksessa Oulun Osuuskauppa oli myyjänä, kun kaupunki osti kiinteistön vuonna 1976. Samalla kaupunki sitoutui vuokraaman muodostettavan tontin Oulun Osuuskaupalle siinä tapauksessa, että kaavaa muutetaan siten, että paikalle voidaan rakentaa asuinkerrostalo. Oletettavasti kaavan mukainen puistosijoitus ei, ilman ehtoa, tuntunut kiinteistön omistajan kannalta luontevalta tai hyväksyttävältä myyntitilanteelta. Kauppaa tehtäessä oletettiin, että rakennuksella olisi käyttöikää jäljellä 15 vuotta. Tontilla ollut pieni talousrakennus oli jo vuonna 1975 purettu.¹⁹

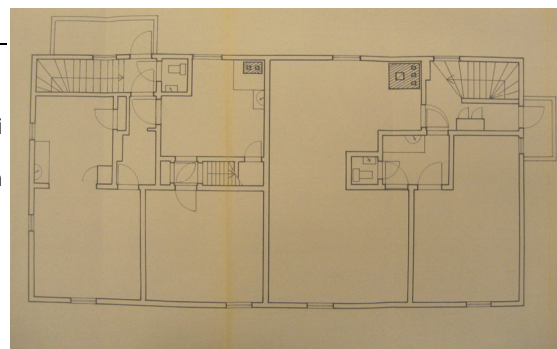

Tuiran viimeinen vahvistettu kaava on vuodelta 1977. Osuusliikkeen talo on siinä yhä puiston keskellä, eikä sen asema ole puiston vähäisestä laajenemisesta huolimatta oleellisesti muuttunut edellisen kaavan jälkeen (kuva 23).

Vuodesta 1976 aina vuoteen 1986 rakennuksen käyttö vaihteli, eikä kaikkia ajanjaksolla ehkä tehtyjä korjauksia ja muutoksia ole dokumentoitu. Useimmiten käyttäjät olivat erilaisia harrastelijaryhmiä. Vuodelta 1981

¹⁹ Tilapalveluiden isännöitsijöiden keräämää tietoa. Jää epäselväksi miksi rakennus jäi puistoon vuoden 1969 kaavassa, mutta kaupan ehto selittää ehkä, miksi se jäi puistoon myös vuoden 1977 kaavassa.

ovat säilyneet Raimo Tikan tekemät muutospiirustukset, joissa ensimmäinen kerros on muutettu diskoteekiksi ("Bogy") ja toisen kerroksen asuntoihin on tehty käytännöllisiä muutoksia (kuvat 24 ja 25).

Vuodesta 1986 aina vuoteen 2002 rakennus oli nuorisosiainkeskuksen käytössä. Korjaukset ja muutokset tehtiin pääosin talkootyönä, eikä niitä ole johdonmukaisesti dokumentoitu.²⁰ Nuorisotyöntekijöiden hallussa olevan valokuva-aineiston perusteella rakennusta on korjattu ja muutettu paitsi sisäpuolelta myös ulkopuolelta. Kuvien päiväyksistä näkyy, että julkisivuväritys, vinolautaiset parvekekaiteet ja uusitut ulko-ovet ovat vuoden 1992 jälkeiseltä ajalta²¹ (kuvat 26 ja 27).

Vuodesta 2002 lähtien rakennus on odottanut käyttämättömänä purkupäätöstä.

²⁰ Kaleva 19.11.1986 ja Liitto 11.12.1991.

²¹ Kiitokset arkkitehtiylöppilas Anne Jaakolalle, joka hankki Mirva Tuomiselta Oulun kaupungin nuorisotoimesta mm. valkokuvia, joissa rakennus näkyy käytössään. Näkyy myös kuinka sitä korjataan sisältä. Aineiston joukossa on myös monia lehtileikkeitä.

2.4 OLEVA RAKENNUS

Rakennus sijaitsee Oulun kaupungissa, Tuiran kaupunginosassa, tontilla, joka on osa Merikosken puistoa. Rakennuksen piha sulaa liikennealueisiin siten, että varsinaista piha-aleutta jää hyvin vähän. Kulkureitit rikovat ympäristön, **eikä synny mielikuvaa** Jungin kaavan mukaisesta, rakennusmassoilla **rajatusta korttelista**. Osuuskaupan talon ja viereisen asuin- ja liikerrakennuksen väliin jää tyhjä tila, paikalle, jossa alkupe-
räisen suunnitelman mukaan sijaitsi toinen Koskitien suuntainen rakennus (kuva 28). **Ei myöskään synny mielikuvaa** myöhempien kaavojen mukaisesta **puiston keskellä olevasta rakennuksesta**. Entinen **Ouluntie hahmottuu**, mutta erityisesti sen Osuuskaupan taloon liittyvä alkupää erottuu huonosti liikennealueista.

Koskitien varteen, osuusliikkeen talosta itään, sijoittuu ensin asuin- ja liikerakennus ja sen jälkeen tulevat Lohipadon erityiskoulun rakennukset. Koskitien varren rakennukset poikkeavat toisistaan tyylinsä, mitta-
kaavansa ja materiaaliensa puolesta (kuva 29).

Seuraavilla sivuilla on esitetty inventoinnit rakennuksen **julkisivuista ja sisätiloista**.

inventointi, 160106: JULKISIVU ETELÄÄN, KOSKITIELLE

edusta:	asfaltti, jalkakäytävä, katu
sokkeli:	betoni, kivetystä jäljittelevä koristemaali
porras:	-
kaiteet, käsijohteet:	-
katokset:	puu, lista-aihe katoksena ikkunoiden yläpuolella
rakennelmat:	-
varusteet:	valaisimet näyteikkunoille, vedenpoiston varusteet, tekstit poistettu
ovet:	puuta, samantapaiset kuin alkuperäisessä suunnitelmassa
ikkunat:	puuta, alakerrassa näyteikkunat, peitetty levyllä, joissa maalaukset, yläkerrassa 2-lasiset puuikkunat, pinnassa, jaettu
pintamateriaalit:	maalattu pystylomalauta ja pystysuuntainen rimamainen lauta, maalattu peltikatto
rakentamisajankohta:	ovista ei varmuutta (voisivat olla myös 1950-luvulta), rimalaudoitusta ja lista-aihetta ei ole alkuperäisessä suunnitelmassa, ne liittyvät ikkunoihin, joita on suurennettu 1955, yläkerran ikkunat alkuperäisiä, listoitukset, nurkkalaudat (pilasterit) ja vesikourut, pintaverhous alkuperäiset
erityistä:	koristeikkunat (rusetit), alkuperäisiä

inventointi, 160106: JULKISIVU POHJOISEEN, PIHASIVU

edusta:	piha, ei rakennettu
sokkeli:	betoni, kivetystä jäljittelevä koristemaali
porras:	kestopuu
kaiteet, käsijohteet:	puuta
katokset:	sisäänkäyntikatos, parveke
rakennelmat:	kellarin portaan suojaus
varusteet:	poistumisportaat, tikkaat, valaistus, säleiköt
ovet:	levyä, puuta, uusittu
ikkunat:	peitetty, alla 2-kertaiset puuikkunat, pinnassa, jaettuja
pintamateriaalit:	maalattu pystylomalauta, maalattu peltikatto
rakentamisajankohta:	sisäänkäyntikatosta, parvekettä, sen ovea ja kellarin portaan rakennelmia ei ole alkuperäisessä suunnitelmassa, ikkunat alkuperäisiä, listoitukset, nurkkalaudat (pilasterit) ja vedenpoiston rakenteet, verhous, alkuperäiset
erityistä:	kattoikkunat, toista piippua ei ole alkuperäisessä suunnitelmassa

inventointi, 160106: JULKISIVU LÄNTEEN

sokkeli:	betoni, kivetystä jäljittelevä koristemaali
porras:	kestopuu
kaiteet, käsijohteet:	-
katokset:	-
rakennelmat:	-
varusteet:	poistumisportaat, tikkaat, valaistus
ovet:	levyä, puuta, uusittu
ikkunat:	osin peitetty, yläkerrassa alla 2-lasiset puuikkunat, pinnassa, jaettu, näyteikkuna suljettu
pintamateriaalit:	maalattu pystylomalauta ja pystysuuntainen rimamainen lauta, maalattu peltikatto
rakentamisajankohta:	ikkunat alkuperäisiä (ei näyteikkuna), listoitukset, nurkkalaudat (pilasterit) ja vedenpoiston rakenteet, osittain verhous alkuperäiset
erityistä:	kattoikkuna

inventointi, 160106: JULKISIVU ITÄÄN

sokkeli:	betoni, kivetystä jäljittelevä koristemaali
porras:	kestopuu
kaiteet, käsihohteet:	puu, maalattu
katokset:	puu, maalattu, sisäänkäynnin päällä
rakennelmat:	parveke
varusteet:	valaistus
ovet:	levyä, puuta, uusittu
ikkunat:	2- lasinen puuikkuna, pinnassa
pintamateriaalit:	maalattu pystylomalauta, maalattu peltikatto
rakentamisajankohta:	ikkunat alkuperäisiä, listoitukset, nurkka- laudat (pilasterit) ja vedenpoiston raken- teet, verhous alkuperäiset
erityistä:	alkuperäistä julkisivua itään ei ole esitetty piirustuksissa, muissa kuvissa näkyy, että päädyssä on sisäänkäynti ja sen yläpuolel- la on parveke, kaide toteutettu 1990- luvulla, kattoikkuna

inventointi, 160106: JULKISIVUJEN YKSITYISKOHDAT (MOTIIVIT)

pääjulkisivun koristeikkunat (rusetit)
alkuperäiset ikkunat, pinnassa, jaetut
nurkkien listoitukset (pilasterit)
niiden yläpuoliset klassisen pilarin yläosaa (kapiteeli)
jäljittelevät listoitukset
ikkunoiden ja ovien listoitukset (pilasterin ja kapiteelin omaiset)
umpiräystä, vaakasuuntainen, voimakas, (karniisimainen)
vedenpoisto, pystykourut ja vedenkerääjät
pystylomalautainen pintalaudoitus

inventointi, 160106: ASENNUKSET JA LISÄYKSET

peitettyt ikkunat
valaisimet ja sähköasennukset
parvekkeet ja muut rakenteet
ilmoitustaulu

inventointi, 160106: ENSIMMÄISEN KERROKSEN PÄÄTILA (BOGY,
BOOGIE DISKO)

lattia:	muovimatto, puu, ruskeat
jalkalistat:	puu, maali, yleisimmin kapea lista
seinät:	lastulevy, maali, erilaisia värejä
katto:	puu/levypanelointi, kasettiosat, puulistat, maali
kalusteet/varusteet:	-
ovet:	laaka- ja puuovet, 2 peiliväliovea ja -komeronovet
rakentamisajankohta:	takasivun ikkunat alkuperäiset, joitakin alkuperäisiä komeroiden ovia ja väliovia, kattopinta todennäköisesti alkuperäinen (voi olla 1950-luvulta), alkuperäisiä listoja
huomautus:	etelä- ja länsijulkisivun ikkunat peitetty tai koteloitu, toinen sisäänkäynti suljettu, toinen tuulikaappi poistettu, toinen varastona

inventointi, 160106: ITÄINEN PORRASHUONE

lattia:	lauta, maalattu
jalkalistat:	puu, profiloitu, maalattu
seinät:	lauta, maalattu
katto:	paneeli, maalattu
kalusteet/varusteet:	kiinteät komerot
ovet:	puuta, peiliovia ja laakaovia
rakentamisajankohta:	portaait, ikkunat, osa ovista, komerot, ylä- tasanteen kaiteet, ainakin osa panelointia ja listoitukset alkuperäiset
huomautus:	lisäkaiteet, kahdenlaista tyyppiä

inventointi, 160106: KEITTIÖ, 2. KERROS

lattia:	muovimatto, kirjava (alla lauta)
jalkalistat:	puu, profiloitu, maalattu
seinät:	pinkopahvi, maalattu
katto:	puu, paneeli, profiloitu lista, maalattu
kalusteet/varusteet:	kaakeli uuni
ovet:	puu, peiliovet
rakentamisajankohta:	ovet, paneelit, listat ja uuni alkuperäisiä
huomautus:	paljon säilyneitä sisustuksia

inventointi, 160106: ENT. NUORISOTILOJEN TOIMISTO, 2. KERROS

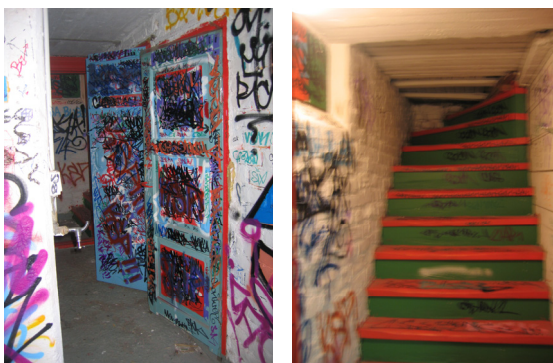
lattia:	muovimatto, kirjava (alla lauta)
jalkalistat:	puu, profiloitu, maalattu
seinät:	puulevy, maalattu, vaakalista
katto:	puu, paneeli, profiloitu lista, maalattu (eteisessä maalaamaton, lakattu)
kalusteet/varusteet:	kiinteät komerot ja ovet
ovet:	puu, peiliovi
rakentamisajankohta:	ovet, paneelit, listat ja komero alkuperäisiä
huomautus:	paljon säilyneitä sisustuksia

inventointi, 160106: KELLARI

lattia:	betoni, maalattu
jalkalistat:	.
seinät:	tiili, maalattu, koristeltu
katto:	betoni, maalattu, koristeltu
kalusteet/varusteet:	-
ovet:	puu, peiliovia ja laakaovia
rakentamisajankohta:	osa ovista alkuperäisiä
huomautus:	koristeita (graffiteja), sisäyhteys kellarista katkaistu

inventointi, 160106: ULLAKKO

huomautus: puurakenteet, kylmää ullakkoa

ullakolla on perimätiedon mukaan rakennusosia ja esineistöä

3 JOHTOPÄÄTÖKSET

3.1 KULTTUURIHISTORIALLISET ARVOT

Oulun Osuuskaupan rakennus ei ole Oulun kulttuurihistoriallisesti merkittävien rakennusten luettelossa. Tyylin näkökulmasta osuusliikkeen rakennusta voi verrata rakennusmestari Kaarlo Kaattarin suunnittelemaan Asunto-osuuskunta Kulman taloon (1922) tai J.S. Sirénin suunnittelemaan Intiön vesitorniin (1925) (kuvat 30 ja 31). Vaikka muutamia muitakin vertailukohteita on, 1920-luvun **klassisismi ei ole Oulussa luisasti edustettuna**. Tähän joukkoon Koskitien varrella oleva rakennus on hyvä lisä. Vaatimattomaan ja aatteelliseen käyttötarkoitukseensa toteutettuna se kertoo erityisen hyvin jo 1920-luvun klassisismiin kytkeytyneistä modernisaation ja sosiaalisen ajattelun tavoitteista.

Rakennuksen **osa osuustoiminta-aatteen historiasa** tuo sille oman lisäarvonsa. Ei ole tiedossa, kuinka laajasti osuusliikkeen rakennuksia on säilynyt. Koskitien Osuuskauppa edustaa tyylipuhdasta ”osuuskauppasyyliä” ja ansaitsee paikan tyyliilajinsa edustajana (kuva 32, Lappilan Osuuskauppa 1920-luvulta).

3.2 KAAVA- JA RAKENNUSHISTORIAALLISET ARVOT

Rakennuksen **sijoitus on Jungin** vuoden **1914 kaa-
van mukainen**. Vasta myöhemmissä kaavoissa se on
ajautunut osaksi puistoa. Puistomaisuus onkin hyvin
huonosti toteutunut: käytännössä **rakennus on lii-
kennealueiden ympäröimä**. Jungin kaavan mukaan
rakennukset rajaavat korttelin ja muokkaavat katutilan.
Alkuperäisissä suunnitelmissa Osuuskaupan vieressä
onkin Koskitien suuntaisesti **toinen rakennus, jota ei
(enää) ole**. Ympäristössä **on vielä jälkiä** Jungin kaa-
vasta. Keskeiseksi Tuiran läpi kulkevaksi reitiksi suun-
niteltu **Ouluntie hahmottuu kevyenliikenteenreitti-
nä**, mutta erityisesti juuri Osuuskaupan talon tienoilla
liitosalue Koskitiehen on liikennealuetta. Jungin kaavan
mukaan Ouluntien varrella sijaitsi Tuiran kaupallinen
keskusta, edelleenkin nykyisen kävelyreitin varrella **on
joitakin** Jungin kaavan mukaan sijoittuvia rakennuksia.

Suurin muutos julkisivuja kohtasi vuonna 1955,
jolloin pääjulkisivun ikkunat suurennettiin näyteik-
kunoiksi, vaakasuuntainen lista-aihe lisättiin katokseksi
ja julkisivuverhousta täydennettiin kapealla rimamaisel-
la laudalla. Muutosaluetta lukuun ottamatta julkisivu-
laudoitus on alkuperäisen suunnitelman mukainen, eikä
laudoituksen tai kattopellityksen vaihtamisesta löydy

dokumentteja. Rakennuksen väri ei ole alkuperäinen, mutta muutoin **alkuperäiset pintamateriaalit**, pystylomalauta ja pelti **ovat hyvin säilyneet**. Julkisivupinnalla on erityistä merkitystä klassismin tyyliä, siksi julkisivupintojen säilymisellä on erityistä arvoa.

Vuoden 1955 julkisivumuutos kertoo päivittäistavara-kaupan toimintatapojen muuttumisesta ja mainonnan tarpeen lisääntymisestä. **Rakennuksen tyyliä ei kuitenkaan muutosta suunniteltaessa juurikaan huomioitu:** ikkunat olisi voinut suurentaa KK:n suunnitteluosaston 1920-luvun ohjeistuksen mukaan, edes voimakkaammin pystysuuntaisiksi.

Klassisismi enteili funktionalismia siinäkin suhteessa, että rakennusmassan ja sen pinnan eheyttä sekä sommittelun selkeyttä pyrittiin vaalimaan minimoimalla katokset ja muut julkisivua täydentävät ulkopuoliset rakenteet. Osuusliikkeen talossa tämä pyrkimys näkyy hyvin: alkuperäisissä suunnitelmissa ainoastaan kaikin merkityksettömmässä julkisivussa, itäpäädyssä, on ollut katos ja parveke. Mitään muita sisäänkäyntejä ei niissä esitetä katettuna. **Katokset, pääjulkisivun konsoli ja muut ulkopuoliset rakenteet ovat**, ehkä käytännöllisistä syistä, **myöhemmin lisättyjä**. Niillä ei tyylin kannalta ole erityistä arvoa.

Monet julkisivujen yksityiskohdat: julkisivujen korrirusetit, ikkunoiden, ovien ja räystäslinjan sekä

nurkkien listoitukset **ovat säilyneet**. Ovet on vaihdettu uusiin, **mutta suurin suurin osa alkuperäisistä ikkunoista on säilynyt**. Julkisivujen yksityiskohdat ja säilyneet ikkunat muodostavat tyylin keskeiset ominaispiirteet.

Rakennuksen **sisätiloissa on tapahtunut suuria muutoksia**: ensimmäisen kerroksen tilat eivät enää hahmotu alkuperäisen kaltaisena. Toinen pääsisäänkäynti kadun suunnasta on muutettu varastotilaksi ja toinen on purettu ja peitetty. Ensimmäisessä kerroksessa ei juuri ole jäljellä alkuperäisiä materiaaleja tai rakennusosia. Vähäiseen joukkoon voi lukea katon sisäpinnan, osan listoituksista ja muutaman harvalukuisen välioven. **Porrashuoneet ja toinen kerros ovat säilyneet huomattavasti ensimmäistä kerrosta paremmin**: useissa huoneissa on alkuperäisiä seinien ja sisäkaton pintoja, listoituksia, kiinteiksi rakennettuja komeroita, muita kalusteita, kaiteita ja runsaasti säilyneitä väliovia. Myöhemmin rakennettujen ja rikkoutuneiden väliseinien sisällä voi nähdä peitettyjä, alkuperäisiä väliovia. Saattaa olettaa, että lattioiden muovimattojen alta löytyvät alkuperäiset puupinnat. Komeroista löytyy joitakin alkuperäisiä ikkunoita. Sisätilojen yksityiskohdat kertovat tyylin mukaisuudesta. Asiakirjojen perusteella rakennus on ollut 1950-luvulta lähtien purku-uhan alaisena. Säilyneisyyden kannalta se on onnellista: kaikki tehdyt korjaukset ovat olleet ”ylimalkaisia”, pikemminkin peittäviä kuin hävittäviä.

3.3 TOIMENPIDE-EHDOTUKSET

Koskitien varren **rakennusrivistöä voitaisiin hyvin vahvistaa alkuperäiseen asemapiirrokseen palauttavalla** lisärakentamisella. Korttelia rajaavalla lisärakentamisella voitaisiin samalla **eheyttää** pihaympäristöä sekä entisen **Ouluntien**, nykyisen kevyenliikenteen reitin, **linjausta**. Vuosien 1969 ja 1977 kaavojen ja nykytilanteen vuoksi, **on kuitenkin perusteltavissa myös** rakennuksen ympäristön kaavoittaminen puistoksi.

Ulkoverhoukset, laudoitus ja peltikatto ovat osin säilyneet. Tulevissa korjauksissa **ne tulisi säilyttää ja palauttaa niiden alkuperäinen väri** -muistaen, että ehyen pinnan merkitys on klassismin tyyliä aivan erityinen.

Julkisivua muutettiin vuoden 1955 suunnitelman mukaan. Koska rakennuksen säilyttämisen perusteena on pikemminkin sen ikä ja tyylin mukaisuus kuin kaupan toimintojen muutoksesta kertominen, ensisijaiseksi tavoitteeksi tulevissa korjauksissa **voisi asettaa julkisivun, ikkunoineen ja laudoituksineen, palauttamisen** alkuperäisen tyylin mukaisiksi.

Ulkopuoliset rakenteet, parvekkeet ja katokset, eivät ole alkuperäisen tyylin mukaisia. Tulevissa korjauksis-

sa tulisi **harkita niiden tarpeellisuutta** ja mikäli osa katoksista katsotaan tarpeellisiksi, niin **niiden suunnitteluratkaisu pitäisi harkita tyyliin sopivaksi.**

Tärkeimmät julkisivujen yksityiskohdat ovat säilyneet.

Ne tulisi säilyttää, kunnostaa ja maalata alkuperäisillä värisävyillä. Julkisivujen tärkeiden yksityiskohtien joukkoon tulee lukea myös kattovedenpoiston rakenteet. Kourut, vedenkerääjineen, ovat tyylinmukaiset, myös ne tulisi säilyttää, kunnostaa ja maalata alkuperäisellä värisävyllä.

Ulko-ovet on vaihdettu, mutta ikkunat ovat pääosin säilyneet. **Ulko-ovet tulisi palauttaa tyylin mukaisiksi ja säilyneet ikkunat kunnostaa ja maalata alkuperäisellä värisävyllä.** Säilyneitä sisustuksia tulisi tulevissa korjauksissa vaalia.

Seuraavassa esitetään säilyneisyyteen ja arvottamiseen perustuen **toimenpide-ehdotukset tiivistetysti**, valokuva-aineiston avulla:

säilyneisyys, JULKIVUT, PINTA

julkisivun pinta: etelä- ja länsijulkisivussa kapeata pysty-
laudoitusta, jota ei ole alkuperäisissä
suunnitelmissa, mahdollisesti 1955 tehty
muutos
muutoin alkuperäinen tai alkuperäisen kal-
tainen verhous, samoin kattopellitys
pinnat maalattu 1990-luvulla, väri vaihdet-
tu

Klassismin tyyliä pinnalla on erityinen merkitys. Alkuperäinen pintalaudoitus on säilynyt suurella osalla rakennusta. Se tulisi säilyttää, kunnostaa ja maalata alkuperäisen väriksi. Voi olettaa, että myös katteena oleva peltikatto on alkuperäinen. Se tulisi säilyttää ja maalata alkuperäisen väriksi. Sokkeli tulisi puhdistaa ja kunnostaa.

säilyneisyys, JULKISIVUT, YKSITYISKOHDAT (MOTIIVIT)

yksityiskohdat:

eteläjulkisivun lista-aihe, katos lisätty 1955
 eteläjulkisivussa ikkunoiden ja ovien listat
 vaihdettu 1955, muutoin ikkunoiden ja ovi-
 en liittymät ja listat (pilasteri ja kapiteeli-
 maiset), räystäslinjan (karniisimainen) ja
 vedenpoiston rakenteet ovat säilyneet
 eteläjulkisivun koristeikkunat (rusetit) säi-
 lyneet

tekstitykset julkisivuista poistettu
 nurkkalistoitukset (pilasterit) säilyneet
 sokkeli maalattu 1990-luvulla koristeilla

**Koristeaiheiden, ikkunoiden, ovien ja räystäään listoitusten li-
 säksi vedenpoiston rakenteet ovat säilyneet. Kaikki alkupe-
 räiset yksityiskohdat tulisi säilyttää ja kunnostaa alkuperäi-
 sen kaltaisella työtavalla.**

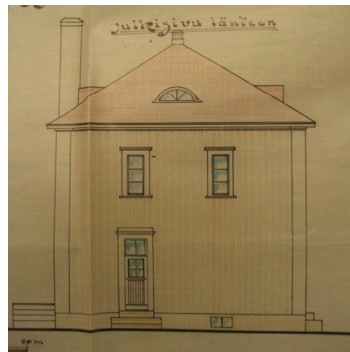
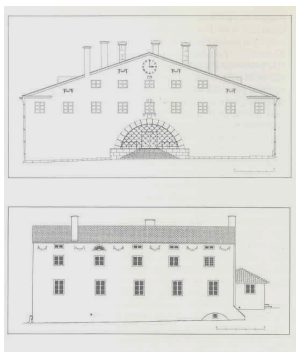

säilyneisyys, JULKISIVUT, ULKOPUOLISET RAKENTEET

ulkopuoliset rakenteet: itäpäädyssä parveke sisäänkäyntioven yläpuolella on alkuperäinen, kaiteet ja portaat 1990-luvulta
 pohjoissivussa kellariin vievän portaan suojausta ei ole alkuperäisessä suunnitelmassa
 pohjoissivun sisäänkäyntikatosta ei ole alkuperäisessä julkisivussa
 pohjoissivun parvekettä ja parvekeovea ei ole alkuperäisessä julkisivussa, kaiteet 1990-luvulta

Alkuperäisen suunnitelman mukaan vain itäpäädyssä on katos tai muu ulkopuolinen rakenne. Alkuperäisen suunnitelman klassismin ihanteiden mukainen tavoite tulisi huomioida ja säilyttää tai toteuttaa uusia katoksia yms. vain harkiten.

säilyneisyys, JULKISIVUT, IKKUNAT JA ULKO-OVET

ikkunat ja ovet: ensimmäisen kerroksen ikkunat muutettu näyteikkunoiksi 1955, muutoin alkuperäiset ikkunat, julkisivun pinnassa, jaetut ulko-ovet vaihdettu, viimeistään 1990-luvulla

Ulko-ovet on vaihdettu. Olevilla ulko-ovilla ei ole rakennuksen tyylin näkökulmasta erityistä arvoa. Ulko-ovet voisi uusia tyyliin sopivalla tavalla. Suurin osa alkuperäisistä ikkunoista on säilynyt. Kaikki säilyneet ikkunat tulisi kunnostaa ja maalata alkuperäisellä varissävylä. Ensimmäisen kerroksen näyteikkunat tulisi palauttaa alkuperäiseen kokoon ja tyyliin.

säilyneisyys, sisätilat: PINNAT

sisäpuoliset pinnat: ensimmäisen kerroksen tiloissa on säilynyt vain vähäinen määrä alkuperäisiä pintoja portaissa ja toisen kerroksen tiloissa on paljon alkuperäisiä pintoja

Tulevissa korjauksissa alkuperäisiä pintoja tulisi vaalia. Alkuperäiset pintakäsittelyt tulisi selvittää ja kunnostaa pinnat niiden mukaisesti.

säilyneisyys, sisätilat: YKSITYISKOHDAT

yksityiskohdat: toisessa kerroksessa on paljon säilyneitä kaiteita, ikkuna-, ovi-, katto- ja lattialistoja

Tulevissa korjauksissa alkuperäiset kaiteet ja listoitukset tulisi säilyttää ja kunnostaa.

säilyneisyys, sisätilat: KALUSTEET

yksityiskohdat: toisessa kerroksessa on säilyneitä kiinto-
kalusteita

Tulevissa korjauksissa alkuperäiset kiinteät sisustukset ja kalusteet tulisi säilyttää ja kunnostaa.

säilyneisyys, sisätilat: SISÄOVET

yksityiskohdat: ensimmäisessä kerroksessa on satunnaisia säilyneitä väliovia
toisessa kerroksessa on useita säilyneitä väliovia
myöhemmin tehtyjen väliseinien sisälle on peitetty vanhoja väliovia

Tulevissa korjauksissa alkuperäiset väliovet tulisi säilyttää ja kunnostaa.

4 TIIVISTELMÄ

Tämän selvityksen tarkoitus on ollut etsiä suunnitelma-asiakirjat, alkuperäiset sekä muutoksista tehtyt, kuvailla rakennusten arkkitehtuuria, inventoida oleva rakennus ja eritellä asiakirjojen perusteella rakenteiden, tilojen, rakennusosien, yksityiskohtien ja pintojen säilyneisyys. Säilyneisyyden perusteella on toteutettu arvottaminen ja toimenpide-ehdotuksia. Arvottaminen perustuu käsitykseen, jonka mukaan arvokkaimpia ja siksi säilyttämisen ja tässä tapauksessa myös palauttamisen arvoisia ovat rakennuksen keskeiset arkkitehtuuriominaisuudet.

Selvityksen kohteena oleva Oulun Osuuskaupan talo Tuiran Koskitiellä on rakennusmestari Juho E. Lappalaisen vuonna 1926 suunnittelema. Rakennuksen sijoitus Koskitien varressa on Bertel Jungin vuoden 1914 suunnitteleman kaavan mukainen, mutta nykyisellään se sijaitsee puistoalueella, joka on käytännössä liikennealuetta. Kaavahistorian näkökulmasta voidaan rakennuksen ympäristöä täydentää rakentamalla alkuperäisen suunnitelman hengessä tai vaihtoehtoisesti voidaan pitäytyä myöhempiin kaavoihin perustuvassa puistosijoituksessa. Molemmilla tavoilla voidaan vahvistaa vanhan Ouluntien, nykyisen kevyenliikenteen reitin, linjasta sekä erottaa pihaympäristöä liikennealueista.

Rakennus on puinen ja rakennettu ajan osuusliikkeiden tavoin klassistiseen tyyliin. Siinä ilmenevät puhtaana klassismin tyypilliset piirteet: selkeä, rakennuksen pintaa korostava sommitelma, symmetrian ja epäsymmetrian vaihtelu, tyypilliset yksityiskohdat ja koristeaiheet. Osuusliikkeen rakennuksena se myös ilmaisee jo klassismiin sisältynyttä yhteiskunnallista ja sosiaalista tavoitteellisuutta. Se ei ole Oulun kulttuurihistoriallisesti merkittävien rakennusten luettelossa, mutta Oulussa sillä on kulttuurihistoriallista arvoa suhteellisen harvinaisena klassistisen tyylin edustajana ja osana osuusliikkeen historiaa.

Rakennus on ollut purku-uhan alainen 1950-luvulta lähtien, siksi tehdyt korjaukset ja muutokset eivät ole olleet perusteellisia. Suurin muutos tehtiin vuonna 1955, kun pääjulkisivun ikkunat suurennettiin näyteikkunoiksi ja samalla muutettiin pintamateriaaleja sekä lisättiin ikkunalinjan yläpuolelle lista-aihe, pieni katos. Tehdyt muutokset ovat palautettavissa. Kaikissa julkisivuissa on säilyneitä ikkunoita, listoituksia ja tyylin mukaisia yksityiskohtia ja koristeita. Myös julkisivujen pintamateriaalit ovat suurelta osin säilyneet. Sisätiloissa, erityisesti toisessa kerroksessa, on paljon säilyneitä pintoja, yksityiskohtia, kiinteitä sisusteita, listoja ja väliovia, jotka tulisi korjauksessa säilyttää ja kunnostaa.

Kuvaluettelo

kansikuva: Oulun Osuuskaupan talo, Saila Palviainen 2006

kuva 1: Tessenov: Hausbau und dergleichen, Simo Paavilainen, 1920-luvun klassisismi ja klassillinen perinne Suomessa,

Abacus Yearbook, Museum of Finnish Architecture 1979, kuva s. 101.

kuva 2: Gunnar Asplundin rakennuksia, Simo Paavilainen, 1920-luvun klassisismi ja klassillinen perinne Suomessa, Abacus Yearbook, Museum of Finnish Architecture 1979, kuva, s. 103

kuva 3: Finlaysonin osuuskaupan ensimmäinen myymälä avattiin 1900, Aino Niskanen, Osuusliike rakentaa, ajankuvia arkkitehtuurista, Kustannusosakeyhtiö Tammi, Helsinki 1987, s. 14

kuva 4: Finlaysonin osuuskaupan ensimmäinen myymälä sisältä, Aino Niskanen, Osuusliike rakentaa, ajankuvia arkkitehtuurista, Kustannusosakeyhtiö Tammi, Helsinki 1987, s. 14

kuva 5: Arkkitehti Ahto Virtanen kirjoitti artikkelin: "Minkä mitäkin myymälärakennuksen ulkonäöstä", Aino Niskanen, Osuusliike rakentaa, ajankuvia arkkitehtuurista, Kustannusosakeyhtiö Tammi, Helsinki 1987, s. 65

kuva 6: Lillqvistin suunnittelema osuuskauppa vuodelta 1923, valokuva alkuperäisestä suunnitelmasta Saila Palviainen (SP) 2006

kuva 7: Lillqvistin suunnittelema osuuskauppa vuodelta, julkisivu 1923, valokuva alkuperäisestä suunnitelmasta SP 2006

kuva 8: Lillqvistin suunnittelema osuuskauppa vuodelta 1923, pohjapiirustus, valokuva alkuperäisestä suunnitelmasta SP 2006

kuva 9: Lappalaisen suunnittelema osuuskauppa vuodelta 1926, julkisivut etelään ja länteen, pohjat, valokuva alkuperäisestä suunnitelmasta SP 2006

kuva 10: Lappalaisen suunnittelema osuuskauppa vuodelta 1926, julkisivu pohjoiseen, leikkaus, pohja, valokuva alkuperäisestä suunnitelmasta SP 2006

kuva 11: Lappalaisen suunnittelema osuuskauppa vuodelta 1926, asemapiirros ja piharakennus, valokuva alkuperäisestä suunnitelmasta SP 2006

kuva 12: Arkkitehti Ahto Virtanen piirsi kansikuvaan Oulun Osuuskaupan rakennukset, Aino Niskanen, Osuusliike rakentaa, ajankuvia arkkitehtuurista, Kustannusosakeyhtiö Tammi, Helsinki 1987, s. 65

kuva 13: Oulun Osuuskaupan rakennuksia, Pohjois-Pohjanmaan museon kokoelmat, Uuno Laukka

kuva 14: osa Bertel Jungin kaavavasta 1914, valokuva alkuperäisestä suunnitelmasta SP 2006

kuva 15: Lappalaisen suunnittelema osuuskauppa vuodelta 1926 julkisivu länteen, valokuva alkuperäisestä suunnitelmasta SP 2006

kuva 16: Lappalaisen suunnittelema osuuskauppa vuodelta 1926 julkisivu etelään, valokuva alkuperäisestä suunnitelmasta SP 2006

kuva 17: julkisivupiirroksia Frans Jousen suunnittelema Osuusliike Voiman Lamminkylän myymälästä, Aino Niskanen, Osuusliike rakentaa, ajankuvia arkkitehtuurista, Kustannusosakeyhtiö Tammi, Helsinki 1987, s. 72

kuva 18: Frans Jousen suunnittelema Osuusliike Voiman Lamminkylän myymälä vuonna 1986, Aino Niskanen, Osuusliike rakentaa, ajankuvia arkkitehtuurista, Kustannusosakeyhtiö Tammi, Helsinki 1987, s. 73

kuva 19: Männistön suunnittelema muutos vuodelta 1927, julkisivu länteen, valokuva alkuperäisestä suunnitelmasta SP 2006

kuva 20: osa vuoden 1954 kaavavasta, valokuva kaavakopiosta SP 2006

kuva 21: Suhosen suunnittelema muutos vuodelta 1955, julkisivu etelään, valokuva kopiosta SP 2006

kuva 22: osa vuoden 1969 kaavavasta, valokuva kaavakopiosta SP 2006

kuva 23: osa vuoden 1977 kaavavasta, valokuva kaavakopiosta SP 2006

kuva 24: Tikan suunnittelema muutos vuodelta 1981, pohjapiirustus 1.krs, valokuva kopiosta SP 2006

kuva 25: Tikan suunnittelema muutos vuodelta 1981, pohjapiirustus 2.krs, valokuva kopiosta SP 2006

kuva 26: rakennus, 6/1992, nuorisotyöntekijöiden omistamia kuvia, kuvaaja tuntematon

kuva 27: ensimmäisen kerroksen sisäkattoa maalataan, 1980-luvun lopussa, nuorisotyöntekijöiden omistamia kuvia, kuvaaja tuntematon

kuva 28: liikennejärjestelyt, SP 2006

kuva 29: Koskitien varsi, SP 2006

kuva 30: Arkkitehtitoimisto Huusko&Teppo, Huusko, Jorma ja Huusko, Katri, Oulun kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet, Oulun kaupunki, kanslian offset Oulun kirjateollisuus Oy 1986, s.44

kuva 31: Arkkitehtitoimisto Huusko&Teppo, Huusko, Jorma ja Huusko, Katri, Oulun kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet, Oulun kaupunki, kanslian offset Oulun kirjateollisuus Oy 1986, s.50

kuva 32: Lappilan osuuskauppa, rakennettu 1920-luvulla, Aino Niskanen, Osuusliike rakentaa, ajankuvia arkkitehtuurista, Kustannusosakeyhtiö Tammi, Helsinki 1987, s. 73

Inventointi- ja säilyneisyyskaavakkeiden kuvat: SP 2006, lukuun ottamatta sivun 41 kuvaa, joka on selvityksen kuva 2.

Kirjallisuusluettelo

Hautala, Kustaa, Oulun kaupungin historia V, Oulun kaupunki, Kirjapaino Oy Kaleva, Oulu 1982

Arkkitehtitoimisto Huusko&Teppo, Huusko, Jorma ja Huusko, Katri, Oulun kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet, Oulun kaupunki, kanslian offset Oulun kirjateollisuus Oy 1986

Neuvonen, Petri, Mäkiö, Erkki, Malinen, Maarit, Kerrostalot 1880–1940, Rakennustietosäätiö RTS ja Rakennustieto Oy, Hämeenlinna 2002

Niskanen, Aino, Osuusliike rakentaa, ajankuvia arkkitehtuurista, Kustannusosakeyhtiö Tammi, Helsinki 1987

Paavilainen, Simo, 1920-luvun klassisismi ja klassillinen perinne Suomessa, Abacus Yearbook, Museum of Finnish Architecture, 1979

Kausijulkaisut

Sanomalehti Kaleva 19.11.1986

Sanomalehti Liitto 11.12.1991

Museo- ja arkistolähteet²²

Oulun kaupunginarkisto

Oulun kaupungin teknisen keskuksen asemakaavoituksen arkisto

Oulun kaupungin teknisen keskuksen kartastopalveluiden arkisto

Oulun kaupungin teknisen keskuksen tilapalveluiden arkisto

Oulun kaupungin rakennusvalvontaviraston arkisto

Internetlähteet ja muut painamattomat lähteet

<http://www.ouka.fi/tekninen/kaavat/kuvat/ark2.pdf>

<https://www.toppilanpukseeri.fi/fin/historia.htm>

<http://www.mfa.fi/arkkitehtiesittely?apid=344>.

Oulun kaupungin nuorisosiainkeskus Mirva Tuominen ja Anne Jaakola, lehtileikkeet ja valokuvat 1980-luvun lopusta ja 1990-luvulta

Keskustelut ja sähköpostiyhteydet²³

Koivisto, Jorma, controller, Tradeka Eka-kiinteistöt, puhelinkeskustelu 11.01.06

Lahtinen, Jukka, asiakaspalvelupäällikkö, SOK Kiinteistötoiminnot, puhelinkeskustelu ja sähköposti 10.01.06, 18.01.06, 13.1.2006 (kiinteistösihteeri)

²² Kirjaukset ja muistiinpanot on esitetty liitteessä.

²³ Kirjaukset ja muistiinpanot on esitetty liitteessä.

LIITE Arkistomuistiinpanot ja kirjaukset²⁴

Oulun kaupunginarkisto

- alkuperäiset suunnitelmat Koskitie 25/ent. Koskitie 23:

Rakennusluvan myöntämispäivä: 10.7.1923

Luvan anoja: Oulun Osuuskauppa r.l. OOK

Suunnittelija: Lillqvist Jakob William rak.mest.

Arkistotunnus: Ia:4/sidoksen sivu: 76–77/mf:81–82

- suunnitelmissa oleva rakennus ei ole Tuirassa oleva Osuuskau-
pan talo, se on täysin erilainen: suhteiltaan, yksityiskohdiltaan,
tyyli vivahtaa Jugendiin

Rakennusluvan myöntämispäivä: 12.2.1926

Luvan anoja: Oulun Osuuskauppa r.l. OOK

Suunnittelija: Lappalainen Juho E. rak.mest.

Arkistotunnus: Ia:7/sidoksen sivu: 101–104/mf:109–112

- suunnitelmissa on Tuirassa yhä oleva rakennus, kolme piirus-
tusta, jotka on päivätty 20.1.1926

Rakennusluvan myöntämispäivä: 16.12.1927

Luvan anoja: Oulun Osuuskauppa r.l. OOK

Suunnittelija: Männistö Yrjö rak.mest.

Arkistotunnus: Ia:8/sidoksensivu: 93/mf:99

- ullakolle (käytännössä toiseen kerrokseen) on suunniteltu toi-
nen asunto

Muutospiirustus vuodelta 1955, 3.3.1955, pohja, julkisivu ja leikka-
us 1:100

Rakennusluvan myöntämispäivä: 25.3.1955

²⁴ Arkistoissa on käyty läpi kaikki tarjolla oleva Oulun Osuuskaupan rakennukseen liittyvä aineisto. Löytynyt aineisto ja siitä tehdyt oleelliset havainnot on kirjattu näihin muistiinpanoihin.

Suunnittelija: J Suhonen

Sama suunnitelma (kopio) kuin Oulun kaupungin rakennusvalvontaviraston arkistossa

- julkisivumuutos, jossa ikkunat on suurennettu näyteikkunoiksi

Muutossuunnitelmat vuodelta 1981, 12.3, asemapiirros 1:200, pohja ja piirrokset (I ja II krs) 1:50

Rakennusluvan myöntämispäivä: 15.6.1981

Suunnittelija: arkkitehti Raimo Tikka

arkistotunnus: 1a:522

- ensimmäisen kerroksen tila on muutettu diskoteekiksi, yksi suuri tila ja aputiloja, toinen sisäänkäynti poistettu (sitä ei ole ollenkaan esitetty suunnitelmissa), lähes kaikki pinnat muutettu, toisessa kerroksessa olevissa asunnoissa pieniä muutoksia (ei selviä hyvin kuvasta), js kuvaa ei ole

Oulun kaupungin teknisen keskuksen tilapalvelujen arkisto

Oulun kaupungin isännöitsijöiden rakennukseen liittyvä aineisto:

- sisältää kiinteistötietoja
- sisältää keskeiset omistussuhteissa ja käytössä tapahtuneet muutokset lueteltuina: "Tontin vuokrasopimus päättynyt 31.12.1975. Kaupunki on ostanut kiinteistön 7.1.1976. Kaupakirjassa ehto; mikäli asemakaava vuokra-alueen kohdalla muutetaan siten, että paikalle voidaan rakentaa asuntokerrostalo, sitoutuu kaupunki vuokraamaan muodostettavan tontin Tuirassa käytettävissä olevin ehdoin Oulun Osuuskaupalle." Tämä ehto ei täyttynyt, koska vuoden 1969 kaavassa rakennus sijaitsee puistossa. Tähän perustuneen, että rakennus jäi puistoon, eikä tonttia rakennettu enempää.

Oulun kaupungin teknisen keskuksen asemakaavoituksen ja kartastopalveluiden arkistot

Bertel Jungin Tuiran kaava:

Kaava on vuodelta 1914, vahvistettu 1915

- osittain vahvistettu 1915, ei täysin suunnitelman mukaisesti (käy ilmi vuoden 1953–1954 kaavan valtuustokäsittelyaineistosta)
- Merikoskenkadun sijalla puistomainen Huvilakatu, joka päättyy kirkkoon
- kaupalliset palvelut (tori) nykyisen Merikoskenkadun itäpuolella, sinne johtaa diagonaalinen reitti Koskitieltä valtatielle, Ouluntie (liikennereittinä keskeinen)
- Oulun Osuuskaupan rakennus on toteutettu kaavanmukaisesti asuin- ja liikerakennusten kortteliin, korttelin kärjeksi, jonka kohdalta liikenne jakautuu Koskitielle ja Oulun tielle, tilanteessa rakennuksen päädyllä oli paljon painoarvoa

Tuiran asemakaava: 10.6.1953

allekirjoittaja: Niilo Mattila

vahvistettu: **17.12.1954**

- **vuoden 1953–54 kaavassa** Merikoskenkatu hahmottuu jo nykyisenkaltaisena mutta puistomaisena ”ränninä”, nimellä Huvilakatu
- Osuuskaupan rakennuksen ympärillä on puistoa ja Ouluntie niminen diagonaalinen puistoreitti, Osuuskauppa rajoittuu toisesta päädyistä katualueeseen
- Huvilakadun varteen on kaavoitettu asuntoja, niistä länteen on talousrakennuksille ja autosäilytykseen varattu alue
- rakennus sijoittuu asuin- ja liiketaloille varattuun kortteliin
- rakennuksesta itään Koskitienvarressa oleva toinen rakennus on saman kaavamääräyksen alaisella alueella
- samalla alueella on myös muita pienempiä rakennuksia
- kaavamääräyksissä on tarkasti määrätty kyseisen korttelin rakentamisesta: rakennusoikeus, rakennusten korkeus, rajoihin kiinni rakentaminen, istutettavat osat jne. mm. ”Tontin sisällä rakennetaan tontin rajaan kiinni, jos tällaisen rakentamisen katsotaan soveltuvan korttelin tarkoituksenmukaiseen käyttöön tai jos rakennus rakennetaan yhteen toisen samankaltaisen ja pitkän ajan säilyväksi katsottavan naapuritontilla olevan kivira-

kennuksen kanssa.” Nähtiin siis jo tuolloin, että tontilla oli todennäköisesti joskus korvautuvia rakennuksia

- Koskitien ja rannan välissä on asuinkerrostalotontti

Oulun kaupunginvaltuuston kokous 13.10.1953: Tuiran kaupunginosan asemakaavaehdotus (pöydällä)

- käyty keskustelu sivuaa Oulun osuuskaupan tontteja, tontin 1/29, eli Koskitien Osuuskaupan tontin osalta, Osuuskappi on ehdottanut tontin rakennusten kerrosluvun nostamista viideksi, ehdotukseen ei suostuttu
- yleistä: nykyisen Merikoskenkadun asema keskeiseksi liikenneyhteydeksi, runsaasti keskustelua Ouluntien muuttamista kevyenliikenteen yhteydeksi arvosteltiin, koettiin, että yhteys suljettiin, Ouluntien poistuminen johti Osuuskaupantalon kaavallisen aseman muuttumiseen: ei enää liikenteenjakajana

Tuiran kaupunginosan asemakaavan muutos ja asemakaava osalle vesialuetta, keskikeskuksen kaupunginosan kortteleita 1 ja 15, puisto-, katu-, urheilu- ja vesialuetta koskeva asemakaavan muutos ja Välvainion kaupunginosan rautatiealuetta koskeva asemakaavanmuutos: 9.5.1969

allekirjoittajat: Irma ja Matti Aaltonen, arkkitehtitoimisto Irma ja Matti Aaltonen

vahvistettu: **5.8.1969**

- **vuoden 1969 kaavassa** Merikoskenkatu (nimi käytössä) vahvistuu, sen rinnalle on muodostunut samansuuntainen Kytkitie, jonka länsipuolelle YS alue talousrakennusten alueen sijalle
- Osuuskaupan rakennus on Kytkin puiston alueella, puisto on vain ohut suikale Koskitien ja paikoitusalueen välissä
- Osuuskaupasta länteen Koskitien varressa oleva rakennus on erotettu puistosta oman kaavamääräksensä alueelle – erona edelliseen: Koskitien varren talot erkaantuneet, Osuuskaupan talo ole enää rakennettavaksi tarkoitettulla alueella

Tuiran kortteleita 16b, 36 sekä puisto- ja katualueita **koskeva asemakaavan muutos:** 17.6.76

allekirjoittaja: asemakaavapäällikkö Irma Mikkola vahvistettu:

25.3.1977

- **vuoden 1976–77 kaavassa** Kytkintie on pohjoispäästään katkaistu, yhteys Valtatiehen toteutuu kevyenliikenteen reittiä Kytkinpolkua pitkin, tämä tarkoittaa sitä, että liittymä Koskitiehen on ensisijainen, sitä on vahvistettu ja paikoitus poistettu
- Ouluntie on poistettu kokonaan (kaavatontit päällä)
- Osuuskaupan talo on puiston alueella, nimi on nyt Merikosken puisto
- Osuuskaupantalo asettuu Koskitien liittymän ja Kytkintien väliin jännitteellisesti

Oulun kaupungin rakennusvalvontaviraston arkisto

- löytyy sama vuoden 1955 muutospiirustuskopio kuin Oulun kaupunginarkistosta

Osuusliikkeiden arkistot:

Jukka Lahtinen, SOK:n Kiinteistöosasto

- puhelin viesti 13.1.2006 (kiinteistösihteeri), jonka mukaan Oulussa olevista rakennuksista löytyy aineistoa 1930-luvulta (Hintan ja Kastellin Osuuskauppa Arinat).

Jorma Koivisto, Tradeka Eka-kiinteistöt

- Kk:n rakennusosastolla tai sen seuraajilla ei ole kattavia arkistoja. Suunnitelmat on osin hävitetty organisaation muuttuessa, mutta jotakin saattaa olla jäljellä, ei kuitenkaan järjestettyinä.

Oulun kaupungin nuorisosiainkeskuksen työntekijöiden lehtileikkeet ja valokuvat, Mirva Tuominen:

- valokuvia, joiden takana päiväys: näkyy, että vielä 1992 rakennus oli huomattavasti helakamman värinen ja kaiteet olivat harvaa vaakalautaa, vielä 1992 itäpäädyn sisäänkäynnin kaide alkuperäisen näköinen (klassisistinen, harva pystypuukaide)
- lehtileikkeiden perusteella talon saaminen nuorisotoimelle edellytti monen vuoden ponnisteluja ja rakennuksen käyttöön ottoon liittyvä kunnostus tapahtui omatoimisesti
- lehtileikkeiden perusteella rakennus oli purku-uhan alainen